

Kirjat

Odotettu ja yllättävä suomalaisen maun ja elämäntyylien eriytyminen

---

Semi Purhonen & työryhmä (Jukka Gronow, Riie Heikkilä, Nina Kahma, Keijo Rahkonen, Arho Toikka): *Suomalainen maku. Kulttuuripääoma, kulturaalisuus ja elämäntyylien sosiaalinen eriytyminen*. Helsinki: Gaudeamus, 2014. 461 s. ISBN: 978-952-495-341-2.

Kävin huoneteatterissa Helsingin Kruununhaan kaupunginosassa. Salin takariviin istahti neljän paikallisen, iäkkään rouvan seurue. Kävi ilmi, että seurue kävi katsomassa kaikki teokset, jotka kyseinen (verovaroin tuettu) teatteri esitti. Näytelmässä oli seksiä, huutamista, väkivaltaa, ronskia alkoholinkäyttöä ja minusta erittäin ansiokas ohjaus, lavastus ja näyttelijäntyö. Esityksen jälkeen rouvat poistuivat samaan suuntaan, mitä ilmeisimmin

kotejaan kohti, pikkukengissä ja keskenään yhteensopivassa, hillityssä ulkovaatetuksessa. Satuun kuulemaan keskustelun, jossa arvioitiin esityksen sisältöä yksimielisen sievästi ja toisten kommentteja myönnetyllä. Mietin, miksi tuntui siltä, että olin kuullut osan kommentteista aiemmin. Sittenmin tajuusin, että kaksi rouvista käytti fraaseinaan suoria sitaatteja *Helsingin Sanomien* edellispäivänä julkaistusta Suna Vuoren teatterikritiikistä.

Suomalainen maku käsittelee ja selittää muun muassa kaikkea tätä. Teos pohjaa laajaan kulttuuripääomaa, suomalaista makua ja elämäntyylien eriytymistä tarkastelemaan tutkimusprojektiin, joka ponnistaa Pierre Bourdieun teoretisoinnista. Kirja käsittelee suomalaisen maun rakentumisen lisäksi sitä, voidaanko suomalaista yhteiskuntaa ja yhteiskuntaluokkia tarkastella bourdieulaisten lasien läpi, ja jos voidaan, miten. Pohdinta ei ole uusi saati originelli, mutta sosiologisesti

yhä kiinnostava. Vastaus siihen tuntuisi tämän teoksen perusteella olevan, että voidaan kyllä, kunhan ollaan tarkkoja. Tarkkoja myös ollaan. Kirjoittajat asettavat tähän iänikuisen keskusteluun osallistumisen yhdeksi työn tavoitteista ja tuntuvat ottavan asettamansa tehtävän vähintäänkin vakavasti: itseruokintaa kerättyjen empiiristen aineistojen ja toteutettujen analyysien rajoitteista ja mahdollisista puutteista piisaa. Toisaalta juuri tämä nostaa esityksen varsin uskottavaksi. Teoksessa kysytään, millaista on suomalaisten maku ja eriytykö se eri kulttuurin kentillä, mitä on legitiimi maku ja mikä toimii kulttuuripääomana, miten ja mistä se rakentuu ja kuka tai ketkä sen määrittelevät, keillä sitä on (ja ei ole) ikää, sukupuolta, koulutusta ja asuinpaikkaa tarkastellen ja mitä väliä tällä on. Kirja päättyy kaikkiruokaisuusteessin toteutumisen arviointiin suomalaisten makua tutkittaessa ja kokoavaan Suomen kulttuurisen kartan rakentamiseen. Kuten esittelyn pituudestakin

on huomattavissa, sisältöä on todella paljon.

Osa saaduista tuloksista on aiemman tutkimuksen perusteella oletusten mukaisia, kuten makujen ja elämäntyylien jakautuminen keskeisimmin pääomien määrän ja iän mukaan, korkean koulutuksen yhteys museoissa ja oopperassa käymiseen, tai että kulttuuri-tapahtumiin osallistuminen ja kodin ulkopuolisten aktiviteettien määrä ja tyyppi jakautuvat sosiaalisesti paitsi koulutuksen ja tulojen yhdistelmän, myös iän ja elämäntilanteen mukaan. Kulttuurinen aktiivisuus on siten monisyisesti jakautunut, eikä yksittäinen ilmiö. Osa tuloksista yllättää tai haastaa aiempia, toisaalla tehtyjen tutkimusten tuloksia. Näistä tärkeimpiä lienee havainto koko suomalaista kulttuurin kenttää voimakkaasti jäsentävästä jaosta ”korkeaan” ja ”matalaan” kulttuuriin, millä kuvataan kulttuurisen tuotteen tai käytännön legitimiuden astetta. Legitiimi kulttuurinen makuprofiili oli yleisin korkeassa sosiaalisessa asemassa olevilla, kaupunkilaisilla ja naisilla. Silti neutraali makuprofiili oli yleisin. Elämäntyyli eriytyivät voimakkaimmin juuri kulttuurisen legitimiuden mukaan. Legitiimistä korkeakulttuurista pitäminen usein yhdistyi lisäksi tietynlaiseen kulttuuriseen kaikkiruokaisuuteen. Toisaalta

kulttuuriselta legitimiydeltään täysin johdonmukaisia makuja ei havaittu.

Lisäksi korkeakulttuurisen harastuneisuuden ja maun monipuolisuuden voimakas naisvaltaisuus Suomessa nostettiin syystäkin pidemmän ihmettelyn kohteeksi, sillä muissa tutkimuksissa käytetty kaikkiruokaisuusteesi ei selittänyt tässä aineistossa havaittuja sukupuolieroja. Teoksessa päädytään silti siihen, että ”kaikkiruokaisuus voidaan periaatteessa tulkita legitimiin maun tai kulttuuripääoman uudeksi ilmenemismuodoksi”. Tämän voidaan ajatella resonoivan myönteisesti muilla kentillä, kuten työelämässä, ja nivoutuvan siten valtasuhteisiin ja eriarvoisuuteen. Tätä legitimiin maun ja vallan välisen suhteen erittelyä olisi toivonut tehtävän enemmänkin.

Teoksessa parsitaan auki ja jälleen kasaan kulttuurisia ilmiöitä, eri kulttuurin muotojen kuluttamista ja niistä pitämistä ja pitämättömyyttä sekä rakennetaan ilmiö kerrallaan tilastollisia tarkasteluja. Samaan aikaan kuljetetaan rinnalla haastattelulainauksia, vaikkakin on kohtalaisen selvää, että ensisijainen painoarvo analyyseissa on nimenomaan määrällisellä tarkastelulla. Laadullisen analyyysin painoarvo itse päätelmässä vaihtelee. Työssä perataan tilastollisen keskiarvoyksilön ja

todellisen yksilön rajapintaa. Bourdieulaisesta näkökulmasta työssä on kyse tilastollisten riippuvuuksien selittämisestä nimenomaan yksilötason mekanismien ja konkreettisten habitusten kautta. Näin kirjoittajat vastaavat Bourdieun teoreettisiin lähtökohtiin kohdistuvaan kritiikkiin. Toisaalta voisi väittää niinkin, että tilastovetoisessa tarkastelussa haastattelusitaateilla on pyritty tekemään saatuja tuloksia elävämmiksi ja helpommin lähestyttäviksi monenlaisille lukijoille, eli ”värittämään” määrällisiä tuloksia. Tästä viestii tapa viitata haastatteluaineistositaateihin sanalla ”esimerkkiyksilöt” tai kuvauksena ”yksilötason aineiston” tyypittelystä. Toisinaan määrällisiä ja laadullisia aineistoja kuitenkin keskustelutetaan keskenään mielekkäällä tavalla. Esimerkkinä tästä toimii havainto eläkkeellä olevasta rakennusmies Jarmosta, joka voitaisiin määrällisen analyyysin mukaan kulttuurimieltymysten määränsä perusteella luokitella kulttuurisesti kaikkiruokaiseksi, mutta haastattelun perusteella tähän johtopäätökseen ei voida kirjoittajien mukaan tulla ”missään järkevässä mielessä”.

Kirjan viimeisessä luvussa rakennetaan MCA-menetelmää (*Multiple Correspondence Analysis*) hyödyntäen Suomen kulttuurinen kartta, mikä toimenpiteenä on sanalla sanoen

vaikuttava. Menetelmän mukaisesti karttaan sijoitetaan teoksessa käsitellyt kulttuurituotteet ja -käytännöt suhteessa toisiinsa niille määritellyn legitimitiivien ja perinteisyyden mukaan. Samaan kuvioon sijoitetaan myös vastanneiden joukko näiden makumieltymysten yhdistelmien mukaan. Lopputulemana kirjoittajat toteavat, ettei jako "uuteen" ja "vanhaan" sekä "korkeaan" ja "matalaan" kulttuuriin ja niiden yhdistelmiin olekaan niin väljähtynyt kuin olisi ehkä voinut olettaa. Kulttuurisella kartalla erotetaan erilliseen tarkasteluun vielä mainitut jatkoahaastatteluihin poimitut henkilöt.

Joidenkin haastateltujen hyvin valikoidut lausumat jäävät mieleen kuvauksiksi käsitellystä ilmiöstä ja tekevät värikkään kirjoitustyylin ohella lukukokemuksesta varsin miellyttävän. Kirjoittajien omasta sanailusta hymyilyttävät esimerkiksi "sepporätymäinen äijä-asenne", "kahvilat voivat olla kansanomaisia tai elegantteja ... mutta nakkikioski on aina nakkikioski" sekä ehdotus kääntää Bourdieun "hyvä kulttuuritahto" englanniksi *Pokka pitää* -tv-sarjasta (engl. *Keeping Up Appearances*) lainatussa muodossa *"The Bouquet residence, lady of the house speaking"*. Kielttä on uskallettu käyttää paikoin reippaastikin, mutta siten, että se palvelee asiasisältöä ja sopii

tietokirjamaiseen raportointitapaan. Kokonaisuudessaan teos on paitsi empiirisesti vakuuttava, myös kirjoitettu lukijaa innostavalla ja koukuttavalla tavalla: paketti on suorastaan ärsyttävän tyylikäs ja samalla älyllisviritteisesti hauska (jos on tarpeen käyttää kiertoilmaisua sille, että se on tehty *minun mielestäni* "hyvällä maulla"). Jos jotain, ranskankielisten lähteiden vähäisyyttä voi kommentoida ja niiden puuttumisen vaikutuksilla spekuloida, kun osa Bourdieun tuotannosta on ilmestynyt vain ranskaksi. Huvittavana kurioositeettina muutoin kieliasultaan lähes moitteettoomaan työhön liittyen mainittakoon, että lähteistön ainoassa ranskankielisessä Bourdieuviitteessä on kirjoitusvirhe ja se sattuu olemaan sanassa maku (kirjassa "gout", ranskaksi *gôût*). Epäilen, että tämä on tehty tahallaan.

Kovin juttu Purhosen ja kumppaneiden esityksessä on teoksen ilmiönkuvauksen tarkkuus, samanaikainen teoreettinen täsmällisyys ja läpileikkaava henkilökuviin rakennettu inhimillisyys. Huolimatta massiivisuudestaan luulen, että teoksesta löytyy tarttumapintaa niille alussa mainituille teatterimummeleille, kulttuuriseksi instituutioksi rakentuneelle Suna Vuorelle, minulle, sekä kirjassa esiintyvälle turkulaisessa lähiössä asuvalle ammat-

tiautoilijalle, Kimmolle, joka annetun kuvauksen perusteella todennäköisesti pitäisi paitsi Vuoren kirjoittamaa kritiikkiä, erityisesti sen lukemista ja jälkikäteen tunnistamista vähintäänkin arveluttavana kulttuuritoimintana.

Sonja Kosunen